

УДК 37.02:681.518

Ю. І. Колісник-Гуменюк

м. Львів, Україна

Інтерактивні технології як метод громадянського виховання молоді.

Ключові слова: громадянське виховання, громадянськість, громадянська культура, інтерактивні методи навчання, проблемне навчання, ігрові методи навчання.

Постановка проблеми. Освітня політика держави спрямована на побудову нового громадянського, демократичного, гуманного суспільства, формування у молоді національної свідомості, любові до рідного краю, шанобливого ставлення до героїчного минулого предків та збереження історичної пам'яті. Система громадянського виховання молоді передбачає зміцнення єдності та цілісності України з урахуванням особливостей розвитку різноманітних категорій населення, збереження і розвиток міжетнічних відносин, які історично склалися в Україні, поєднання у вихованні національних, громадянсько-політичних і загальнолюдських цінностей, створення умов для отримання якісної освіти, яка б відповідала світовим стандартам та національним інтересам держави.

Важливою складовою освіти є виховна робота яка спрямована на загальний, інтелектуальний, духовний, фізичний та культурний розвиток молоді. Характер освітніх реформ сьогодні пов'язаний насамперед з інноваційними тенденціями розвитку змісту освіти, визначенням нових підходів до створення фундаменту для системи моніторингу якості освіти в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Формуванню громадянськості як провідної риси особистості приділяли увагу: О. Докукіна, М.Задерихіна, Л. Канішевський, В. Мазай та ін. Найбільш ґрунтовно проблеми громадянської освіти та виховання репрезентовані у працях Н. Абашкіної, А. Алексюка, О. Бенци, Г. Ващенко, О. Вишневського, П. Ігнатенка, В. Іванчука, Н. Косаревої, О. Кошолопа, Л. Крицької, А. Макаренка, Т. Пантюк, В. Поплужного, М. Рагозіна, А. Сбруєвої, Н. Скотної, В. Струманського, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської, К. Чорної та ін.

Ефективність громадянського виховання великою мірою залежить від форм та методів його здійснення. У цьому контексті вагому роль відводять інтерактивним методам навчання. Предметом численних наукових пошуків, насамперед компаративних, є: застосування інтерактивних методів навчання у професійній освіті з опорою на досвід зарубіжних шкіл (В. Жирова, М. Кларін, Т. Кошманова, Л. Пуховська та ін.); специфіка і завдання інтерактивних технологій навчання у професійній освіті України: (К. Баханов, І. Дичківська, О. Комар, О. Пометун, Л. Пироженко та ін.); у тому числі у контексті завдань і проблем професійної освіти (В. Грачов, Л. Лезова, І. Шаров, Н. Шмельова та ін.). Велику увагу дослідників привертають ігрові методи навчання в сучасній професійній освіті. Так, Л. Андреева аналізувала дидактичні ігри як засіб розвитку професійно значущих якостей майбутнього спеціаліста; Г. Бударіна – рольову гру як засіб формування професійної комунікативності студентів; С. Мельникова, А. Панченков, Т. Ремех, В. Трайнев узагальнюють методологію розроблення і проведення ділових ігор.

Мета статті – з'ясувати можливості впливу інтерактивних методів навчання на підвищення якості виховного процесу з урахуванням завдань та принципів громадянського виховання молоді.

Виклад основного матеріалу.

Становлення громадянина в умовах сьогодення базується на системі громадянського виховання в умовах сім'ї, родини, освітніх закладів, громадських організацій та об'єднань тощо.

У Концепції громадянського виховання дітей і молоді в Україні підкреслюється, що процес громадянського виховання потребує включення відповідної проблематики до дослідницьких програм і планів навчальних та наукових закладів; підвищення професійної кваліфікації педагогів: зокрема, спрямування діяльності Міністерства освіти і науки України на організацію та проведення науково-методичних конференцій, семінарів, нарад, засідань методичних об'єднань, створення творчих колективів з проблем громадянського виховання та освіти; створення на базі кращих освітніх закладів експериментальних центрів для опрацювання виховних інновацій;

розробка й запровадження нових методик навчання та виховання; організація та забезпечення психолого-педагогічного всеобучу батьків з метою підвищення ролі родинного виховання; використання засобів масової інформації з метою висвітлення кращого досвіду громадянського виховання дітей та молоді; розробка та впровадження навчально-виховних програм з громадянської освіти та виховання; вивчення світового педагогічного досвіду, адаптація кращих прикладів громадянського виховання та освіти; налагодження контактів з міжнародними організаціями, проведення спільних міжнародних проєктів [5]. Громадянське виховання особистості базується на принципах: гуманізації та демократизації виховного процесу; самоактивності й саморегуляції; системності; комплексності й міждисциплінарної інтегрованості; наступності та безперервності; інтеркультурності; культуровідповідності. Воно включає в себе систему поглядів, переконань, ідей, ідеалів, традицій, звичаїв, напрацьованих попередніми поколіннями, яка спрямовується на організацію життєдіяльності наступних поколінь [2, с.3-4].

Отже, вважаємо, що громадянське виховання спрямоване на формування громадянськості як інтегративної якості особистості, що дає можливість людині відчувати себе морально, соціально, політично та юридично дієздатною та захищеною, покликане розвивати у молоді високі моральні ідеали, почуття любові до свого народу та Батьківщини. Воно має на меті виховання свідомого громадянина, патріота, професіонала, людину з притаманними лише їй якостями й рисами характеру, світогляду і способом мислення, почуттями, вчинками та поведінкою, спрямованими на саморозвиток та розвиток демократичного громадянського суспільства в Україні.

Реалізацію цієї мети вбачаємо через виконання наступних завдань: визнання й забезпечення демократичних прав людини; усвідомлення взаємозв'язку між ідеями індивідуальної свободи, прав людини та її громадянською відповідальністю; формування національної свідомості; виховання почуття патріотизму; утвердження гуманістичної моралі; формування професійної компетентності, працелюбності, відповідальності; розвиток критичного мислення; формування політичної та правової культури засобами громадянської освіти.

Таким чином, громадянськість – це усвідомлення кожним громадянином своїх прав і обов'язків щодо держави, суспільства; почуття відповідальності за їхнє становище. С. Гончаренко визначає основними елементами громадянськості моральну і правову культуру, яка виражається в почутті власної гідності, внутрішній свободі особистості, дисциплінованості, в повазі й довірі до інших громадян і до державної влади, особистості, здатної виконувати свої обов'язки в гармонійному поєднанні патріотичних, національних та інтернаціональних почуттів [1,с.75]. Одним із критеріїв і результатів громадянського виховання є громадянськість - реальна можливість втілення в життя сукупності соціальних, політичних і громадянських прав особистості, її інтеграція в культурні й соціальні структури суспільства, духовно-моральна цінність, світоглядна і психологічна характеристика особистості, що визначає її обов'язок і відповідальність.

Глибоке усвідомлення своєї належності до певної держави, почуття громадянської гідності, відповідальності й обов'язку, здатність рішуче відстоювати суспільно-державні цілі в складних ситуаціях складають суть громадянської культури, визначальними характеристиками якої є: патріотизм, правосвідомість, політична освіченість, моральність, трудова активність.

Ефективність громадянського виховання залежить від спрямованості виховного процесу. Застосування оптимальних форм і методів організації громадянського виховання покликане формувати в особистості когнітивні, нормативні та поведінкові норми, вміння аналізувати, ставити питання, шукати відповіді, відстоювати свою точку зору, поважати права інших, самореалізовуватися тощо. Провідна роль у цьому процесі належить предметам соціально-гуманітарного циклу: історії, філософії, релігієзнавству, літературі, мові, використання ж інтерактивних методів навчання, спрямованих на самостійний пошук, формування творчості стимулює його.

Інтерактивні методики навчання як спеціальна форма організації пізнавальної й комунікативної діяльності студентів, залучених до процесу пізнання, дають можливість розуміти й рефлексувати з приводу того, що вони знають і думають. Важливим моментом активних методів навчання є створення комфортних умов в

режимі відпочинку і розваг шляхом живого спілкування зі своїми колегами; бесіди і дискусії; співпраця людей навколо єдиної ідеї. На думку О.Пометун, Л.Пироженко, інтерактивне навчання має конкретну, передбачувану мету – створити такі умови навчання, за яких кожен студент відчує свою успішність, інтелектуальну спроможність. Суть інтерактивного навчання вони вбачають у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії, діалогу [4].

Ціль інтерактивних методів навчання – виробити у студентів вміння індивідуально і колективно отримувати й оцінювати здобуту інформацію; брати участь в обговоренні; використовувати універсальні стандарти, які допомагають оцінити позицію, прийняти рішення; приходити до єдиного рішення і відстоювати свою позицію. У процесі навчання студенти не лише засвоюють знання, водночас відбувається й розвиток особистості, її мислення, пам'яті, уваги, уяви, мовлення, а також підвищується рівень загальної та професійної культури.

Захоплюючим проектом інноваційних технологій є ігрові форми навчання, під час яких задіюються відчуття, емоції, вольові якості студентів. Наведемо приклади їх використання на семінарському занятті з теми «Державність України», на якому розглядаються питання: первісна епоха на території України; історична доля півдня України; історичне походження слов'ян та їх розселення на території України.

На першому етапі заняття викладач оголошує тему семінару, порядок його проведення у формі гри та систему оцінювання. Оголошує склад журі (2-3 студенти), що отримують правила оцінювання завдань; визначає команди так, щоб їх інтелектуальний потенціал був рівноцінний (кількість команд визначається залежно від кількості студентів, але не більше 6-7 чоловік у команді).

Щоб оцінити знання студентів можна провести конкурс „Мандрівник”. Викладач роздає кожній команді по одній чистій контурній карті. Студенти повинні відмітити певними позначками: стоянки первісних людей на території України (С); територію де жили трипільці (жовтим кольором); розташування кіммерійців, скіфів, сарматів (червоним та зеленим кольором); античні міста держави (М); територію де жили слов'яни (синім кольором).

Після проведення конкурсу оголошуються результати, які заносяться в таблицю на дошці. За кожну правильну відповідь 1 бал.

Щоб справитись з цим завданням студенти повинні опрацювати джерела, які відносяться до даної теми. Завдяки історичному матеріалу вони можуть проаналізувати розвиток людства на території України, закріпити розуміння, що безперервність прогресу на території України є складовою частиною еволюції людства. Дана методика сприяє зацікавленню студентів історичним минулим свого народу та зародженням державності на теренах України.

Для перевірки опрацьованого матеріалу в домашніх групах можна застосовувати конкурс „Джерелознавець”. Мета цього елемента, дати студентам достатньо інформації, щоб на її основі виконувати практичні завдання, за мінімально короткий час. Командам по-черзі пропонуються історичні задачі. Учні повинні прослухати завдання і відповісти на поставлені запитання.

Приклад.

Геродот писав : „При наступі скіфів народ став радитись між собою і думки їх розбіглися. На їх думку необхідно було відійти і не вступати у двобій з сильним військом, а царі запропонували битися із загарбником. Але ні народ не захотів слухати царів, ні царі народ. Народ вирішив відступати, а царі розпочали битися між собою. Всіх царів, які перебили один одного, народ поховав і залишив країну”.

- Про який кочовий народ повідомив давньогрецький історик?
- Чи узгоджується переказ Геродота характером цього народу?

За кожну правильну відповідь 1 бал. Після проведення конкурсу оголошуються його підсумки, результати заносяться у таблицю на дошці.

Дана методика допомагає розвивати ціннісні уявлення про історичне походження давньослов'янської держави Київської Русі. Допомагає виховувати національну гідність та повагу до свого народу, почуття патріотизму і гордості за свою країну, виробляє зацікавленість до самостійних пошуків захоплюючих історичних фактів та подій.

Узагальнення знань студентів з теми “Історичне значення давньої історії України”, проводиться шляхом використання методу симуляції. Кожен студент (не користуючись конспектом) повинен підготувати відповідь закінчуючи заздалегідь підготовленні викладачем речення, які дозволяють узагальнити знання студентів з даної теми:

“**Я вивчив**, що еволюція людини відбувалась завдяки освоєнню нею ...”

“**Я вважаю**, що іраномовні племена заселяли територію України у результаті ...

“**На мою думку**, перші державні утворення на території України з’явилися в результаті...”

“**Я дійшов висновку**, що перші слов’яни відіграли важливу роль в подальшому державотворчому процесі України, тому що...”

“**Я не дотримуюсь думки** що трипільська культура зникла в результаті ...”

За кожну повну і правильну відповідь студента його команда отримує один бал.

Після підбиття підсумків заняття журі підраховує загальну кількість балів, визначає команду переможця [3].

На даному семінарі звертається увага на опрацювання студентами наукової літератури, періодичних видань; формуванню у майбутніх медичних працівників почуття патріотизму, національної гідності, об’єктивності в оцінці подій і фактів історії України та її держави; вміння логічно викладати фактичний матеріал, обґрунтовано викривати фальсифікації історії української державності, правильно оцінювати внесок нашого багатостраждального народу у розвиток світової цивілізації.

Висновки.

У площині інноваційних педагогічних технологій важливим елементом є самостійне дослідження студентом навчальної проблеми, що може входити як складова у різних видах дискусій, дидактичних іграх, лекційному викладі з елементами застосування інтерактивних кейс-технологій, підготовку самостійних проєктів, групову роботу, ділову гру, самостійну або групову роботу з джерелами.

Добираючи форми та методи роботи з громадянського виховання, важливо передбачити використання методів просвіти (лекції, бесіди, зустрічі з світками історичних подій), бесіди громадянського спрямування, розповіді, дискусійні методи та методи інтерактивної взаємодії (рольові ігри, метод проект, вікторини), спрямовані на формування переконань громадянської позиції особистості.

Література

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. / С.У. Гончаренко. – К.: Либідь. – 374 с.
2. Кабачинський М.І. Роль історичних традицій в національному вихованні особистості. / М.І. Кабачинський // Соціально-політичні та правові проблеми формування особистості і держави: збірник наукових праць за матеріалами міжнародної науково-практичної конференції (Хмельницький, 23-24 жовтня 1997 р.), С. 3-5 / Хмельницький: ТУП, 1998. – 192 с.
3. Колісник-Гуменюк Ю. І. Історія України : інтерактивні методи навчання : методичний посібник для студентів медичних закладів II—IV рівнів акредитації / Ю. І. Колісник-Гуменюк. — Львів : ЗАТ “ГалЕкспо”, 2007. — 140 с.
4. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко – К.:Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
5. Права Людини в Україні. Інформаційний портал Харківської правозахисної групи. [Електронний ресурс] Концепція громадянського виховання 05.12.00. – Режим доступу до журн.: <http://www.khpg.org/index.php?do=print & id =976002302>.

Ю. І. Колісник-Гуменюк

Проаналізовано технологію впровадження у виховний процес інтерактивних форм і методів навчання, які стимулюють творчість, ініціативу, сприяють до самостійного мислення.

Ю. И. Колиснык-Гуменюк

Проанализирована технология внедрения в воспитательный процесс интерактивных форм и методов учебы, которые стимулируют творчество, инициативу, способствуют самостоятельному мышлению.

Yu. I. Kolisnyk-Humenyuk

There is analyzed a technology of introduction of interactive forms and methods of studies into educational process, what stimulate a creation, initiative, promote to independent thought.